

MODERN NÉMET IPARMŰVÉSZEK.

München, június hó.

Mi annak a mozgalomnak a célja, mely néhány év óta törhetetlen buzgalommal teret és alkalmazást keres az iparban a művészetnek? És vajjon életerős-e ez a mozgalom?

A felelet még általánosságban is kielégítő, ha csak azzal felelünk is, a mivel minden új irányú mozgalom életrevalóságát lehet tagadni vagy megokolni: ha szolgálatában áll a kor tendenciáinak, akkor igen, ha nem, akkor nem. És vajjon mi a mi korunk legjellemzőbb tendenciája? A szociális egyenlőség után való törekvés s az ebből folyó lehető humanizmus.

Ebből a tendenciából önkényt folyik az az elv, hogy minden mozgalomnak – s így az iparművészetnek is! – nemcsak a felső tízezernek exclusiv és drága kívánságait kell figyelembe vennie, hanem áldásait: a szépséget, ízlés és kényelmet nagyobb, és lehetőleg mindig nagyobb és nagyobb körben kell szétosztania.

Az iparművészet legnagyobb ereje abban rejlik, hogy ezeket a tendenciákat a lehető legkönnyebben megvalósíthatja. Könnyű szerrel behatolhat ugyanis oda, mely leginkább milieuje életünknek: az *otthonba*; oda, a hol munka és örömök, családi élet és az egyes ember tevékenységének epizódjai lejátszódnak. Ezt a milieu-t szebbé, kényelmesebbé, művészivé tenni egyik legelső feladata az iparművészetnek s a modern iparművészet sikereinek legnagyobb részét akkor aratta, mikor ezen az úton indult el. Mikor házakat épített az egyszerű, munkás embernek, mikor teremtett házi felszerelést, mely praktikus és ízléses is egyszersmind, a mellett pedig szerény anyagi eszközökkel is megszerezhető.

Praktikus, egyszerű és ízléses legyen, a mi körülvesz bennünket! – ez a modern iparművészet jelszava. És ezzel a jelszóval zászlóján arra törekszik, hogy ellensúlyozza azt az egészségtelen áramlatot, mely az összes társadalmi osztályokat megmértelyezte s melynek köszönhetjük, hogy mindenki olyan dolgokra vágyott, a melyek többet *mutatnak*, melyek ezer ízléstelen, de feltűnő díszszel ellátvák, de a melyek éppen ama *valódi-*

ságot nélkülözök, a mit a német „Echttheit“-nek nevez s a mire pedig e szerencsétlen stiltelenség áldozatai annyira vágyódtak. Itt van tág tere az iparban a művészetnek s ennek a feladatnak magaslatán tán leginkább a *német iparművészet* áll.*

Itt *Münchenben* például a „*Vereinigte Werkstellen für Kunst im Handwerk*“ alig egy évi fennállása óta bámulatos eredményeket ért el. Szinte hihetetlenül sokoldalú tevékenységet fejtenek itt ki használati tárgyaink átalakításában és semmi sem elég jelentéktelen előttük, hogy meg ne kísérlenék legalább: nem-e adhatnának neki valami művészi bájt, vagy új, célszerűbb alakot? A ki meglátogatja ezeket az atelier-eket, elbámul azon a sokoldalúságon, a mit ott tapasztal. Míg egyik szobában órák dolgoznak, hogy a legkülönbözőbb órákat összhangzásba hozzák, a másikban mintázókat és faszobrászokat találunk, a harmadikban ércet patinálnak, a negyedikben asszonyok készítenek olcsó hímzés-munkákat, hogy ezt az ezideig oly méltatlanul mellőzött iparágat is használhatóvá tegyék művészi célokra. A rajzteremben fiatal emberek dolgoznak különféle terveken: szoba-berendezéseken épp úgy, mint gőzmotorokon. Mindenfelé hevernek vázlatok; az iparművészet minden ágát felkarolják itt, a bronz, vas, üveg, fa egyaránt alkalmazást nyer. Ügyes aranyművesek ékszereket foglalnak be, vagy cizellálnak újból – szóval, olyan színes kép tárul a néző szeméi elé, a milyenben ritkán lehet valakinek része. És ezt a sokoldalú, változatos üzemet mégis egy egységes gondolat hatja át: *célszerű, olcsó és a mellett művészi dolgokat produkálni!*

Nézzük például a bútortermeket. Ezek az iparművészeti műhelyek pl. legutóbb készítették egy lakásberendezést – háló-, étkező- és lakószobát! – 3300 márkáért, vagyis körülbelül 1980–2000 frtért. Ez a berendezés igazán megfelelt a fenti milliúnak! A matt tölgyfából készült ebédlőt *Pankok* tervezte, (a ki egyik legnagyobb erőssége a műhelyeknek!) van benne egy nagy pohárszék, egy étkező-asztal, egy kipárnázott karosszék és hat közönséges szék. A lakó- és hálószobák *Schultze-Naumburg* rajzai után készültek. Egy hosszú, nyitott, alul zárt könyveszekrény, egy sarok-diván könyvespolccal, egy női íróasztal és hat pompás szék – ennyiből áll a szalon bútortáza, mely szintén tölgyfából készült. A hálószoba zölddel vagy pirossal étetett vagy polirozott fából van tervezve, csinosan, szinte vidáman ható acélveretekkel s valósággal mosolyog a hálószobákban különösen kívánatos tisztaságtól. Ez a példa maga eléggé mutatja: milyen irányban dolgoznak a *müncheniek* s mit lehet ezen az úton elérni?

Már inkább fényűzésre számítanak *Oeder* tanárnak munkái. A művész ugyanis inkább a festői hatás kivívására törekszik és a *düsseldorfi* műhelyben divó fa-praeperálási eljárás még a kezére is játszik. De a festői hatás mellett ezek a bútorok nyugtalanná is teszik a tért, a hol elhelyezvük. Sikerültebb *Berlepsch-Valendas* casettája, valóságos mestermű pedig *Pankok* sarok-árványa. Ez a fiatal művész napról-napra eredetibb és művészebb munkákkal lepi meg amúgyis nagy számmal levő bámulóit. Az ő bútorainak kissé nehéz szolidságában, finoman gyengéd díszítésében van valami népies, – erre emlékeztet a színek iránt való előszeretete, a mit különböző fák alkalmazásával ér el.

Bájos és előkelő hatású a *Riemerschmied* bútora is. Kerül minden felesleges ornamentikát, a lakás céljával a kényelmet és otthoniasságot tartja. Különösen egy vasból és acélból kovácsolt virágtartója és álló lámpája sikerültek.

Riemerschmied különben reformálta az evőeszközöket is. Ez pedig veszedelmes és nehéz kísérlet, mert az ember konzervatív hajlamokkal bír és a régi evőeszközöket már nagyon megszoktuk. A forma, melyet nekik ad, arányaiban nemes, jobban a kezünk ügyébe is esik s a *mai divatos* étkezési módhoz jobban illik, mint a régi. Mennyi olyan ételünk van, melynek folyékonny nedve a villa ágain keresztül lecsurog, de a melyeket

* Még nem! De megfeszített erővel oda törekszik. *A szerk.*

mégsem illik kanállal, vagy plane késsel enni. A *Riemerschmied* megoldása éppen olyan praktikus, mint eredeti; számol azzal a szokással, hogy a kést és villát felső végénél kinyújtott mutató-ujjunkkal fogjuk, e szerint alakítja át a kés fogantyúját, mely a tenyérhez simúl s a villát is kényelmes nyugvó ponttal látja el a mutató-ujj számára. Így új formákat is nyer egyszersmind, melyeket finom stilérzékével egységessé is tud tenni.

Kényelmes és tetszetős karosszék-modellt készített *Bertsch* is, mely csudálatosképpen teljesen hasonlít a belga *Van de Velde* egy székéhez, bár *Bertsch* akkor, mikor tervét készítette, *Van de Velde* modelljét még nem láthatta. Mindenesetre érdekes, hogy a *szükség* érzete miként vitt két embert ugyanazon gondolatra éppen ezen a téren, hol pedig a variációknak igen szűk a határa.

Ezt bizonyítja *Bruno Pálnak*, a *Simplicissimus* genialis rajzolójának bútora is. A művész is kényelmes formákat keresett s e közben ugyanazokra a konstrukciókra, ideákra és stílusra bukkant, melyeket *Van de Velde* csinált meg először.

Teljesen eredeti azonban *Endell*, a ki olyan sajátos úton halad s olyan formákat konstruál, melyek nemcsak a multban nem voltak, de a jelen emberei előtt is tökéletesen idegenek. Gondolkozó és gondolatait finoman nüanszírozott vonalakban kifejező művész ez, a vonalaknak és formáknak szinte analizáló psychologusa s bár műveiből hiányzik az intim melegség, a művészi báj kárpótol bőven értök. Egy paddal ellátott könyveszekrénye praktikussága és arányos formája mellett erősen, szinte impozánsan hat.

Finom bronzmunkáiért említést érdemel különösen *Habich*, ez a hajlékony, életeleven és kifejező alakokkal dolgozó művész s *Kuschel*, a ki graciózus vonalái- és színkombinációival hat.*

De ki győzné elsorolni valamennyit? Csak példákkal akartam illusztrálni, hogy a *német iparművészet* mennyire közel áll máris céljához s hogy e cél elérésében milyen erők támogatják. Az a nevetséges előítélet, hogy a dekoratív művészet nem művészet, itt már régen megdőlt s a legelső művész is büszke rá, ha neve mellett ott ragyog az „iparművész” jó hangzású címe. Csak legutóbb mondta ki egyik munkája előszavában *Rieth Ottó*, *Wallot* genialis asszisztense és a *berlini* polytechnikum tudós tanára, hogy: *nem ismer különbségét művészet között*, de a nagy szellemek csatlakozása az iparművészeti mozgalomhoz nyíltan mellette szól emez egészséges teoriának. Az a mozgalom, melyhez egy *Stuck*, *Rieth*, *Bruno Pál*, *Tiffany*, sőt *Böcklin* és *Carries* csatlakoznak, bizonyára művészi mozgalom. A renaissance korához hasonló időket élünk, mikor *Brunellesi*, *Ghiberti*, *Leonardo de Vinci* és *Michelangelo* a művészet és iparművészet minden tereumán egyaránt mozogtak. E mozgalomhoz való csatlakozás csak hasznára válhatik a mi művészeinknek is, mert megnyerik általa azt a sokoldalúságot, eleven szellemi erőt és éles megfigyelő képességet, mely az olasz mestereket a világ csudáivá avatta s termékenynyé tette a renaissance korát.

Rózsa Miklós.

* Az itt felsorolt munkákból néhányat a *Dekorative Kunst* révén a 179. és a 180. sz. lapon közlünk.
A szerk.

